

структури фізичної підготовленості волейболістів чоловічої вікової групи, який відокремлює показник довжини тіла.

Висновки.

Проведений факторний аналіз показав, що і за складом показників фізичної підготовленості і за значимістю цих факторів волейболісти кадетської вікової групи наближаються до волейболістів чоловічої групи, а молодь навіть випереджає їх. І на практиці в команди майстрів найбільш перспективні волейболісти найчастіше потрапляють саме в цьому віці. Тому й процес підготовки спортсменів у ДЮСШ і СДЮШОР повинен бути побудований з урахуванням необхідності досягнення відповідного рівня фізичної, а в ще більшому ступені технічної підготовленості волейболістів уже на цих етапах багаторічного спортивного тренування.

Подальші дослідження передбачається направити на встановлення факторної структури фізичної й технічної підготовленості волейболістів різного віку, що дозволить підвищити ефективність тренування й підготовки висококваліфікованих спортсменів у системі багаторічного тренування.

Література:

1. Волейбол. Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності. – К., 1993. – 173 с.
2. Глазирін І.Д. Основи диференційованого фізичного виховання. – Черкаси: «Відлуння-Плюс», 2003. – 352 с.
3. Иберла К. Факторный анализ. – М.: Статистика 1980. – 398 с.
4. Топышев О.П., Сами Аль-Баштави Факторная структура физической подготовленности волейболистов в годичном цикле // Теория и практика физической культуры. – 1997. – №5. – С. 50.
5. Фомин Е.В. Факторы, определяющие физическое развитие и физическую подготовку юных волейболистов на отдельных этапах подготовки // Теория и практика физической культуры. – 1989. – №12. – С. 32-33.

Надійшла до редакції 28.01.2005р.

ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПРОТИСТОЯННЯ

Пліско В.І.

Національна академія внутрішніх справ України

Анотація. У статті приведено наукове обґрунтування структурних і відмінних особливостей характеристик співробітника і супротивника та результати їх порівняльного аналізу.

Ключові слова: порівняльний аналіз, характеристика, співробітник, супротивник.

Аннотация. Плиско В.И. Сравнительная оценка деятельности субъектов противостояния. В статье приведено научное обоснование структурных и отличительных особенностей характеристик сотрудника и правонарушителя, а также результаты их сравнительного анализа.

Ключевые слова: сравнительный анализ, характеристика, сотрудник, правонарушитель.

Annotation. Plisko V.I. Comparative assessment of activity of the subjects of a withstanding. Results of research were reduced to ordering factorial attributes of extreme situation.

Key words: factorial attributes, extreme situation.

Вступ.

Проблема проведення поєдинків (зіткнень) співробітників правоохоронних органів з агресивним супротивником залишається значною. Результати саме таких зіткнень є зокрема показником наявності проблеми рівня підготовленості співробітників та існування спрямованої систематизованої цільової підготовки взагалі. Як показує практика, зіткнення не завжди мають позитивні наслідки. При порівнянні їх з результатами виступів спортсменів у спортивних видах одноборств виявляється значна відмінність досягнутих успіхів. Довготривалі цільові дослідження в галузі спортивних досягнень постали домінуючою причиною досягнення перемог. Значну кількість досліджень виконано стосовно порівняльних характеристик спортсменів по результатах проведених двобоїв у різних видах єдиноборств. Чого не можна сказати про існування аналогічних досліджень на прикладах поєдинків співробітника правоохоронних органів із правопорушником. Оперуючи такими результатами досліджень, можна в цілому впливати на рівень підготовленості та готовності до ведення бою з агресивним супротивником.

Говорячи про цілісність готовності до професійної діяльності, слід, по-перше, виокремити з неї саме поєдинки та розглядати їх в якості об'єкту аналізу. По-друге, вказати на наявність зіткнень як об'єктів у складі даної готовності структурних одиниць, які обумовлюють її цілісність.

Зміст програмних вимог зі спеціальної фізичної підготовки в основному спрямований на навчання проведенню поєдинків у безпосередньому контакті з супротивником. Тільки реалізація прийомів у складних умовах зіткнення з супротивником із доцільною зміною заучених рухів, що необхідні для збереження їх ефективності, забезпечує досягнення позитивного результату. На цьому акцентують увагу дослідники в своїх працях [4,5]. Ціла низка авторів стверджує, що задля досягнення позитивного результату в екстремальній ситуації необхідно приділити

увагу технічній майстерності ведення поединків, посилити підготовку співробітників у спортивних видах одноборств [1,3]. Це дещо звууже уявлення щодо специфіки діяльності працівників міліції в умовах складних ситуацій. Насамперед необхідно обґрунтувати характер утворення зіткнення між протиборчими сторонами, динаміку протистояння тощо. Якщо прийняти до уваги ідеальний стан спеціальної підготовленості як системи в цілому, то досягнути його можна лише при оптимальному стані кожної підсистеми й найкращій координації між ними. Тобто покращення фізичної підготовленості може бути пов'язане з покращенням функціональних можливостей. Певний рівень фізичної підготовленості детермінований досягнутими рівнями фізичної та функціональної підготовленості (В.М.Смолевський, 1978).

Якщо раціональна структура техніки пересувань визначається просторово-часовими характеристиками, а їхні величини і стабільність розкривають рівень досконалості й майстерності спортсменів [2], то зіткнення, що виникають між співробітником і супротивником, відрізняються від навчальних і змагальних поединків насамперед характером ведення бою [6]. Бій з реальним супротивником відбувається з одноманітними ударами ногами або руками, без демонстрації атакуючих і контратакуючих рухів протягом короткого часу. Дослідження основних характеристик дій співробітника й супротивника надає можливість коректувати спеціальну підготовленість бійця до досягнення успіху, що обумовлює актуальність дослідження.

Робота виконана відповідно до пріоритетних напрямків наукових досліджень, що потребують першочергового розроблення й впровадження в практичну діяльність органів внутрішніх справ на період 2004-2009 років.

Формулювання цілей роботи.

Мета дослідження – покращити підготовленість працівників правоохоронних органів до ведення бою з супротивником на засадах накопичених знань щодо відмінних характеристик провідних компонентів дій в поединку.

Завдання дослідження – науково обґрунтувати структурні й відмінні особливості характеристик дій у поединку.

Результат дослідження.

У педагогічній практиці важливо спиратися на результат того, чого навчають. Тобто схему процесу можна представити, як навчання “результат навчання. Однак не менш важливим можна вважати, коли реальні події зіткнення працівника міліції й правопорушника висувають закономірну систему (за результатами) правильно організованих повед-

інково-рухових компонентів дій. Для педагогічного процесу це представляє інтерес у систематизації виявлених знань і вмінь, тобто за схемою результат – навчання – результат. Негативний результат поєдинку теж може використовуватись у процесі навчання як цінна інформація.

Аналіз недоліків у ситуаційних, рухово-поведінкових характеристиках дозволяє систематизувати перелік знань, умінь і навичок, які необхідні для отримання позитивного вирішення завдань.

Порівняльний аналіз слід розглядати насамперед як зіставлення об'єктів дослідження один з одним за зовнішніми та внутрішніми структурними ознаками. Таке зіставлення припускає виявлення й встановлення подібності або несхожості одних елементів з іншими і об'єкта загалом. Часто аналіз досліджуваного об'єкта виконується шляхом порівняння з існуючим еталонним (стандартним, загально визнаним) об'єктом.

Вивчення порівняльних характеристик може відбуватись у декількох напрямках. А саме – між змодельованими об'єктами; між змодельованим об'єктом і реальною дійсністю, а також шляхом аналітичного порівняння двох реальних подій. Оцінювання відбувається у напрямку від абстрактного до конкретного. Абстрактне припускає відбірковий (первинний) аналіз уявних характеристик компонентів об'єкта, що реально існує. Абстрактні оціночні критерії розглядаються як кінцевий результат події, яка порівнюється або зіставляється з аналогічною реальною.

Загально визнаним підходом є добір однорідних груп характеристик. А саме характеристики одних компонентів, одного об'єкту дослідження порівнюються з аналогічними характеристиками іншого.

Аналіз може виконуватись з метою зіставлення “стаціонарних” характеристик. При цьому показники компонентів стабільні, перебувають в аналогічних умовах. Досліджуються також динамічні характеристики, коли компоненти можуть змінюватися, підпадаючи під зовнішні впливи, і перебувати в різних умовах.

У наших дослідженнях порівняльна оцінка надається на основі зіставлення взаємодій певних характеристик компонентів дій з іншими неоднорідними, із визначенням їх оціночних характеристик. Результатом оцінки можуть стати порівняльні дані показників характеристик одного й того самого об'єкту. Потім аналогічна схема дій накладається на два різні об'єкти. При цьому може виконуватись порівняння однорідних характеристик одного об'єкта, неоднорідних характеристик цього ж об'єкта. Порівняння може проводитись також для однорідних і неоднорідних характеристик, але вже для різних об'єктів. Тобто може бути чотири види порівняння.

Основними характеристиками будь-якої структури є рівні показ-

ників (параметрів), їх дисперсія, системні зв'язки між параметрами, тобто субординаційні й координаційні зв'язки. У першому розумінні розглядаються зв'язки залежності й впливу компонентів на інтегральний параметр, що приводить до результату. У другому – зв'язки взаємодії між параметрами, що забезпечують результуючий параметр. Усе це було взято за основу під час проведення експериментальної частини дослідження, а саме порівняльного аналізу характеристик провідних компонентів з оцінкою впливу на результат.

Порівняльний аналіз дозволяє виявити слабкі сторони в діях і загалом у підготовці співробітників. У такий же спосіб з'ясовуються відмінності типових ознак діяльності супротивника.

З практики відомо, що наслідок сутички може, серед іншого, залежати від комплексу проявлених характеристичних рис як співробітника, так і супротивника. Перевага співробітника над супротивником і навпаки, визначається домінуванням тих чи інших критеріїв дій й обумовлює розвиток динаміки протистояння і кінцевий результат. Психологічний стан учасників конфлікту не є сталим. Він видозмінюється під впливом будь-якого з наступних чинників або їх поєднання в певному варіанті: тактичних дій протилежної сторони, кількості учасників з обох сторін, засобів нападу, наявності перешкод, пори доби тощо. При несподіваному зіткненні зі співробітником на початку подій під впливом упевнених і наполегливих дій співробітника, тобто сукупності його поведінкових характеристик, поведінка супротивника змінюється від агресивної та рішучої до пасивності та покори. Одночасно із зовнішніми проявами такої поведінкової реакції злочинець обмірковує вибір засобу нападу та можливості його застосування, що співробітник проконтролювати не в змозі, і поведінка злочинця знову може змінюватися.

Правильна тактична поведінка співробітника, швидкі несподівані дії, упевненість, прояв волі, урахування збиваючих впливів та вчасне реагування на них вимушує злочинця підкоритися, інколи навіть не застосовуючи зброю. Це є наслідком заздалегідь одержаної попередньої інформації щодо потенційних можливостей супротивника. Оцінка діяльнісних характеристик показує, що супротивник стає безпорадним, коли співробітник за рахунок інформації має можливість передбачати та прогнозувати збиваючі впливи.

Оцінюючи дистанцію, яка буває в сутичках між співробітником та супротивником, можна сказати, що помилкою є «дозвіл» злочинцю наблизитись до співробітника на відстань до 1-1,5 м. Якщо ситуація ускладнюється темрявою, наявністю перешкод тощо, то в сукупності ці фактори зумовлюють перевагу злочинця. Доцільно на цій дистанції роз-

ташовуватись двом-трьом співробітникам. Отже сукупність характеристик поведінки співробітника є для злочинця показником, своєрідним «дозволом» на реалізацію агресивних вчинків. Усі негативні наслідки, що були результатом порушення дистанційного режиму, мають бути піддані сумлінному аналізу дослідників з метою подальшого запобігання помилкових дій в професійній діяльності правоохоронців. Оцінка має проводитись з урахуванням наявності та характеру засобів нападу.

Порівняльний аналіз психологічних станів обох протидіючих сторін показав, що поведінкові характеристики кожного з учасників конфлікту можуть змінюватись під впливом більш виражених критеріїв від протилежної сторони: рішучість – сумніви, швидкість – загальмованість, наполеглива агресивність – покора тощо.

Вихідна позиція співробітника і супротивника теж може розглядатись в якості об'єкту і характеризується такими показниками: несподіваність появи співробітника чи правопорушника, їх тактична поведінка, дистанція між ними, психологічний стан, наявність у супротивника певного виду зброї тощо.

Оцінка зручної власної позиції, яку вдалося зайняти злочинцю, поряд із невпевненою поведінкою правоохоронця спонукає його до застосування засобів нападу, і в більшості ситуацій він одержує перевагу. Система знань і вмінь щодо дотримання дистанції та контролю поведінки правопорушника не дає можливості супротивнику обмірковувати задуми щодо проведення тактичних дій, ініціатива залишається за співробітником. При цьому необхідні знання про те, що собою представляють спеціальні контролюючі дії.

До характеристик випереджуючих дій як об'єкту належать час випередження, урахування способу і характеру нападів, постійний зоровий контроль, своєчасні атакуючі дії. Результат поєдинку залежить переважно від того, чи зможе співробітник на початку розвитку критичної ситуації візуально випередити правопорушника. Тому цей фактор має об'єктивно високий рейтинг. Порівнюючи можливості та перспективи двох протидіючих сторін у поєдинку, слід відмітити, що момент несподіваності впливає на них однаково і від того, хто першим набуде рішучості та випередить у діях, залежить подальший розвиток ситуації. Практика показує, що частіше перехоплює ініціативу супротивник., тоді як співробітник порівняно з ним в перші миті дещо невпевнений, розгублений. Він зазнає впливу несподіваних і рішучих випадів правопорушника. Тобто злочинець нав'язує йому лінію поведінки. Аналіз багатьох сутичок свідчить, що однією з причин розгубленості і загальмованості співробітника може бути відсутність попередньої інформації про на-

явність у злочинця засобів нападу. Як показують емпіричні спостереження, співробітник може вплинути на розвиток подій, коли він концентрується, проявляє вольові зусилля, виконує швидкі несподівані дії, вміє впроваджувати захисні прийоми й розуміє тактичні задуми супротивника. Прояв комплексу характеристичних ознак заставляє правопорушника підкоритися, не виявляти агресивності. Тобто коректування поведінкових якостей та рухових характеристик може змінювати поведінку як співробітника, так і супротивника.

На початку протистояння суб'єктів діяльності завжди присутній фактор візуального контролю або випередження. Від нього залежить характер і спосіб нападу. Зіставляючи цю характеристику з наслідком ситуації (які переважно негативні), треба визнати пріоритетність цього фактору. Такі характеристики, як постійна тривала напруга, пильність, підвищена увага правоохоронця закономірно забезпечують позитивний наслідок сутички. Доведення психологічного, функціонального, фізичного стану до готовності виконання завдання, а саме, надбання рішучості, активізації мислинневого процесу в напрямку цільового спрямування дій в режимі оптимального м'язового тону сприяє оптимізації виконання випереджувючих рухів. Складовими характеристиками одержання переваги є досягнення візуального випередження злочинця на 1-5 секунд, миттєва реакція на напад, урахування способу і характеру нападів, своєчасний перехід від захисних дій до атакуючих. До перешкод, які можуть впливати на виконання своєчасних випереджувючих дій, належать види засобів нападу, що використовує супротивник. Так, якщо спостерігаються помітні сумніви при виконанні співробітником випереджувючих дій під час нападу супротивника ножем, палкою та іншими підручними засобами, ініціативу у випередженні рухів перехоплює злочинець. Тим більше, якщо супротивник перед виконанням нападу має візуальне випередження при наявності засобів нападу. Це викликає рефлекторну реакцію до нападу.

В передбачених ситуаціях, як правило, перевагу у візуальному випередженні має співробітник, що надає йому можливість ініціативно діяти з випередженням і погамувати без опору погрозливі дії та наміри правопорушника.

Висновок.

Використання результатів порівняльного аналізу характеристик розширює інформаційну базу для розробки та удосконалення існуючих методик підготовки, проведення цілеспрямованих занять, спрямованих на корекцію слабких сторін та недоліків у виконанні правоохоронцями професійних завдань.

Порівняльний аналіз характеристик співробітника й супротивника показав, що задум тактичних дій успішно здійснюється при наявності таких компонентів: візуальне випередження, прийняття вихідної позиції, постійний контроль за рухами супротивника, навколишньою обстановкою, позиційне розташування в умовах, сприятливих для нападу, визначення тактичного задуму, намірів супротивника, урахування способів подолання перешкод. Досягнення переваги у візуальному випередженні сприяє формуванню у співробітників навичок у прийнятті вихідної позиції, правильному вибору дій.

Подальші дослідження передбачається провести у напрямку вивчення інших проблем порівняльної оцінки діяльності суб'єктів протистояння.

Література:

1. Акопов А.А., Миленин В.М. Учебно-методическое пособие по физ. подготовке. – М.: УУВ МВД СССР, 1973. – 65 с.
2. Беспалько В.Н. Программированное обучение. – М.: Высш школа, 1970. – 200 с.
3. Галковский И.М. Становление техники советской школы вольной борьбы и путей совершенствования: Автореф. дис. .... канд пед наук: 13.00.04. – М., 1971. – 24 с.
4. Ленц А.Н. Ведущие элементы в сложных технико-тактических действиях // Спортивная борьба. – М.: ФиС, 1979. – с. 19-20.
5. Новиков А.А. Особенности двигательных навыков в борьбе // На борцовском ковчеге. – 1966. – с. 12-15.
6. Правила соревнований по рукопашному бою. – М.: ЦС «Динамо», 1986. – 57 с.

Поступила в редакцию 31.01.2005г.

ВИКОРИСТАННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

Харченко Л.А., Денисова Л.В., Богачук Л.П.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Анотація. У статті розглядається питання реформування освіти у сфері фізичної культури і спорту відповідно до вимог Болонського процесу та запровадження елементів Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ECTS) в Національному університеті фізичного виховання і спорту України
Ключові слова: кредитно-модульна система організації навчального процесу, рейтингова оцінка, модуль, змістовий модуль, заліковий кредит.

Аннотация. Харченко Л.А., Богачук Л.П., Денисова Л.В. Использование кредитно-модульной системы организации обучения в сфере высшего физкультурного образования. В статье рассматривается вопрос реформирования образования в сфере физической культуры и спорта в соответствии с требованиями Болонского процесса и внедрение элементов Европейской кредитно-трансферной и аккумулирующей системы (ECTS) в Национальном университете физического воспитания и спорта Украины.